

STUDIU ASUPRA PERCEPȚIEI POPULAȚIEI PRIVIND PROBLEMATICA DE GEN

Conf. univ. dr. Maria-Ana GEORGESCU
Universitatea „Petru Maior”, Târgu-Mureș

Abstract

A social perception study regarding the gender issues in the Romanian society is the base of this paper. Without pretending to have general validity, we designed an investigation which allows us at least to have a partial image of the problem, analysing the data collected locally. Our conclusion is that the gender issue is not perceived as an acute reality for the moment in our society. We do not have reasons to fester the subject, but we need to take into consideration programmatic actions in the field.

1. Preliminarii conceptuale

Actualitatea problematicei privind diversitatea de gen a generat nevoia conturării unei imagini asupra stării actuale a perceperii acestei problematicei în rândul populației din societatea românească. În intenția noastră a stat investigarea manifestării diferențelor și prejudecăților legate de gen în perspectiva eficientizării modalităților de interacțiune între indivizii de sexe diferite. Fără a avea atenția focalizată pe „feminism”, am dorit să aflăm dacă, în contextul actual al crizei economice, în care populația e centrată pe probleme cum ar fi șomajul, prețurile, salariile, iminența concedierii, restricții guvernamentale, sunt totuși resimțite stereotipiile și discriminarea de gen. Vom face câteva precizări legate de trei concepte: *prejudecată*, *stereotip*, *discriminare*, spre a putea vedea cum sunt ele definite riguros științific, pe de o parte și cum sunt intuite la nivelul cunoașterii comune, pe de altă parte.

O *prejudecată* e definită ca: „judecată care nu are o justificare rațională și care, de obicei, este eronată; opinie în general peiorativă, fără verificare sau control critic.”¹ Complexul de așteptări și judecăți care preced și marchează acțiunea vizavi de un grup formează prejudecățile. Acestea nu sunt generalizări ale unor experiențe individuale, ci reprezentări mentale care conduc la evaluări pe baza cărora se configurează o anumită atitudine.

Stereotipurile - stereotipiile sunt impresii, credințe generalizate despre un grup social, atribuite fiecărui individ considerat membru al respectivului grup. Ele sunt dobândite prin

¹ Dicționar de sociologie, p.448

socializare, ca scheme simplificatorii de gândire, gata formate care, deși au rolul de „economie a gândirii” ne amprentează cu niște clișee mentale de care greu ne putem elibera.

Discriminarea înseamnă, conform DEX²: „deosebire, distingere între mai multe elemente”. Această definiție nu ne satisface deloc, noi considerând că discriminarea nu e doar simplul fapt de constatare a unor trăsături distincte, ci este rezultatul unei evaluări sociale și ierahizări care plasează pe o poziție inferioară anumite trăsături distincte ale unui individ/grup față de altele, mai prețuite. Dicționarul de sociologie o definește ca tratare inegală a indivizilor sau grupurilor în raport cu unele trăsături categorice cum ar fi rasa, religia, sexul, clasa, etc. „În mod obișnuit, termenul este folosit pentru a descrie acțiunea unei majorități dominante în raport cu o minoritate dominată și implică un prejudiciu adus unei persoane sau unui grup.”³ Observația noastră vizavi de această definiție, pentru cazul particular al discriminării de sex este că, în fapt, femeile formează majoritatea populației în aproape orice țară conform datelor statistice și, totuși, ele sunt cele oprimate! De asemenea, definirea discriminării prin referire la tratarea inegală a unor indivizi sau grupuri, relevă referirea implicită la principiul modern al egalității și „arată în ce măsură este vorba de un concept strâns legat de societatea modernă, care situează egalitatea în centrul valorilor sale: în societățile bazate pe diferențele de statut sau castă, discriminarea este un concept neutru, descriptiv, lipsit de conotația peiorativă pe care i-o cunoaștem în societățile noastre”⁴

Literatura sociologică arată că nu dintotdeauna discriminarea de sex a existat ca fenomen social disfuncțional și acut perceput, cum este în societatea contemporană. „În epocile preindustriale, producția fiind manuală și deci, depinzând de potențialul fizic al indivizilor, s-a impus doar diferențierea în funcție de sex a rolurilor, motiv pentru care sexismul nu era resimțit ca disfuncțional. În epoca postindustrială însă, producția fiind tehnologică și depinzând de potențialul profesional al indivizilor, se impune exclusiv diferențierea în funcție de competență a rolurilor, motiv pentru care sexismul, ca mentalitate a inegalității sexelor, provoacă tratarea inegală a acestora, se resimte ca disfuncțional, degenerând în discriminare de sex.”⁵

Din punctul nostru de vedere, considerăm că până în epoca modernă capitalistă, care generalizează relațiile de piață și economiile monetarizate, în care toate activitățile se raportează la bani și totul de calculează prin bani, relația între cele două sexe presupunea firesc o cooperare strânsă productivă, fiecare contribuind cu forțele proprii la subzistență ori bunăstare. Din momentul în care unele munci încep să fie plătite iar altele nu, cel care făcea

² 1998, p.307

³ Dicționar de sociologie, p.177

⁴ Dicționar de sociologie Larousse, p.91

⁵ N. Grosu, *Discriminarea*, p.110

rost de banii necesari procurării prin schimb a produselor și serviciilor, capătă o ascendență indiscutabilă. Cum în mod tradițional femeile lucrau în gospodărie iar bărbații înafara ei, munca celor din urmă devenind remunerată, cei care o prestau au putut să procure cele mai importante resurse indisponibile din producție proprie, prin cumpărare. Activitatea bărbaților a dobândit recunoaștere mai mare, a devenit mai importantă și prețuită social. A fi salarizat și a avea bani a devenit un atu central în relația dintre cele două sexe, aspect care, alături de altele, a accentuat subordonarea femeilor față de bărbați, generând discriminare.

Pentru distingerea clară a celor trei termeni menționați, aducem precizările următoare: „stereotipul reprezintă componenta *emoțională* a atitudinilor individuale și colective în timp ce prejudecata reprezintă componenta *cognitivă*, iar discriminarea componenta *acțională* a acestor atitudini.”⁶

2. Designul studiului

Pentru a afla nivelul și modul în care problematica de gen este prezentă în conștiința populației, am întreprins o investigație care se folosește de întrebări cu funcție analitică, ce au rolul de a propune spre reflecție distincția/discriminarea de gen.

Conceput sub formă de anchetă directă și realizat cu operatori studenți la Masteratul de Studii de gen, sondajul nostru s-a bazat pe un chestionar cu 15 întrebări ale căror răspunsuri au permis sistematizarea în plan teoretic a unor date obținute prin transpunerea impresiilor personale ale subiecților. Chestionarul explorează atitudini, solicită propuneri în dorința unor soluții care să medieze în privința discriminarea de gen pe diferite planuri.

Subiecții investigați se încadrează în variate domenii de activitate și au vârsta cuprinsă între 16-63 ani. Studiul s-a efectuat pe un lot de 146 de persoane din care 83 femei, adică 56.8% dintre care 66 din mediul urban și 17 din rural, precum și 63 bărbați, respectiv 43,1%, dintre care 54 din mediul urban și 9 din rural.

⁶ Dicționar de sociologie, p.614

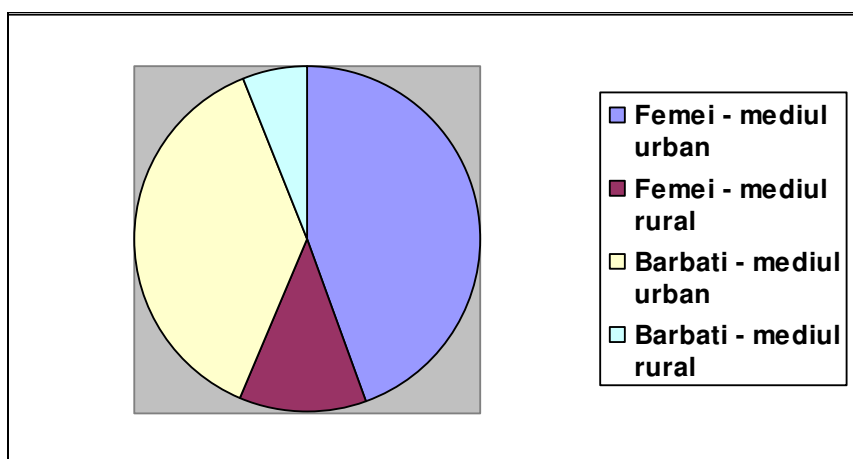

Fig. nr. 1 Structura lotului investigat

3. Interpretarea rezultatelor

Prezentăm o serie de întrebări și date pe baza cărora am realizat o prelucrare statistică.

Întrebarea nr. 1. Există distincție între sex și gen?

Reflectând asupra problematicii genului în societate, prima întrebare vizează delimitarea conceptuală între *sex* și *gen* la nivelul simțului comun: au răspuns afirmativ 118 subiecți și negativ 28 dintre ei. În mediul urban, din rândul femeilor, s-au înregistrat un număr de 58 răspunsuri care au sesizat o deosebire între cele două concepte, în timp ce doar 8 dintre femei nu și-au pus această problemă; dintre bărbați, 43 au răspuns afirmativ, iar 11 au declarat că nu există diferențe între sex și gen. Dintr-un efectiv de 17 femei provenind din mediul rural, 12 au declarat că există diferențe între sex și gen, în timp ce 5 au negat acest lucru. Numărul bărbaților provenind din mediul rural care nu au văzut nici o diferență a fost de 4, iar alții 4 au sesizat-o.

Tabel nr. 1. Percepția distincției sex/ gen

Mediul	Urban				Rural			
	Femei		Bărbați		Femei		Bărbați	
Frecvențe	DA	NU	DA	NU	DA	NU	DA	NU
Total 146	58	8	43	11	12	5	5	4

Întrebarea nr. 2. Enumărați câte trei trăsături tipic masculine / feminine.

Cumulând răspunsurile oferite atât de femei cât și de bărbați și neținând cont de poziția în care apar menționate într-o ordine, au rezultat următoarele trăsături considerate tipice pe primele trei locuri, în funcție de frecvențe (vezi Tabelul 2).

Tabel nr. 2 Trăsături considerate tipice în funcție de sex

Trăsături tipic masculine			Trăsături tipic feminine		
Locul I	forța, puterea fizică	35 menționări	Locul I	sensibilitatea	25 menționări
Locul II	agresivitatea	12 menționări	Locul II	delicatețea, gingășia	22 menționări
Locul III	curajul	7 menționări	Locul III	frumusețea	8 menționări

Deși nu am făcut nici o presupuziție legată de trăsăturile pe care le vor înșira subiecții, recunoaștem că nu ne-am așteptat ca bărbaților să le fie atribuite în primul rând caracteristici fizice, trupești, iar femeilor caracteristici spirituale. Expresia foarte răspândită „sexul frumos” este legată de un șablon mental care, la o verificare mai atentă, nu-și probează generalitatea, subiecții plasând frumusețea feminină doar pe locul al III-lea și nici măcar cu frecvențe mari.

Întrebarea nr. 3. *Ce deosebire există între diferențierea și discriminarea de gen?*

Din totalul de 146 subiecți doar 69 s-au putut pronunța asupra acestei probleme, respectiv 47,26%, ceea ce reprezintă mai puțin de jumătate. Totuși, numai 7 persoane au recunoscut sincer că nu știu, celelalte neoferind pur și simplu niciun răspuns. Dintre respondenți, 29 au apreciat *diferențierea* de gen ca un concept neutru, fără implicații secundare: 18 subiecți (12 femei și 6 bărbați) au considerat-o ca ceva firesc, normal; 5 femei și 5 bărbați au socotit-o ca fiind conștientizarea deosebirilor între sexe, iar o femeie a declarat clar că diferențierea nu include discriminarea.

Cât privește *discriminarea*, este resimțită cu o conotație negativă de 26 dintre respondenți: ca exploatare a diferențelor dintre sexe – 13 răspunsuri, favorizarea unuia dintre sexe – 6, a nu avea drepturi egale – 2, etc.

A existat un număr de 4 subiecți care au afirmat că nu există deosebiri între discriminare și diferențiere, dar și 3 subiecți care au sesizat că discriminarea are la bază diferențierea.

Întrebarea nr. 4. *Considerați că există în prezent vreo discriminare între femei și bărbați?*

Resimțirea discriminării de gen ca fiind prezentă la nivel social se poate urmări în Tabelul 3, pe medii de rezidență și pe sexe.

Tabel nr. 3 Opinia asupra existenței discriminării de gen

URBAN						RURAL						NON RĂS- PUNS	TO TAL
FEMEI			BĂRBAȚI			FEMEI			BĂRBAȚI				
DA	NU	Nu m-am gândit	DA	NU	Nu m-am gândit	DA	NU	Nu m-am gândit	DA	NU	Nu m-am gândit		
47	4	5	23	6	6	6	7	4	5	1	3	47	146

Menționăm că 81 de subiecți au răspuns afirmativ, adică li se pare că se simte discriminarea între femei și bărbați, deci este o problemă reală.

Întrebarea nr. 5. *Dacă DA, în favoarea cărui gen?*

Subiecții care au răspuns afirmativ, cei 81, au avut percepții foarte diferite în această privință, după cum se observă în Tabelul 4, deși noi vorbim mereu de discriminarea femeilor în societate.

Tabel nr. 4 Percepția favorizării unuia dintre genuri

URBAN				RURAL				TOTAL
FEMEI		BĂRBAȚI		FEMEI		BĂRBAȚI		
Favo- rizat genul M	Favo- rizat genul F	Favo- rizat genul M	Favo- rizat genul F	Favo- rizat genul M	Favo- rizat genul F	Favo- rizat genul M	Favo- rizat genul F	
27	19	17	7	4	2	4	1	81

Totuși, majoritatea și anume 51 respondenți, deopotrivă femei și bărbați, au recunoscut discriminarea în favoarea bărbaților și doar la 28 de subiecți li se pare că se manifestă discriminare în favoarea femeilor.

Întrebarea nr. 6. *Cum apreciați interesul pentru problemele de gen în societatea românească?*

Societatea noastră nu acordă atenție prea mare problematicii de gen, poate fiindcă primează faptul că se confruntă la momentul actual cu situația de criză economică, sau poate clivajul dintre sexe nu este foarte puternic, sau lumea nu e destul conștientizată de existența acestor probleme.

Tabel nr. 5 Impresia asupra interesului pentru probleme de gen

URBAN						RURAL						TO- TAL
BĂRBAȚI			FEMEI			BĂRBAȚI			FEMEI			
Sporit	Scăzut	Mediu	Sporit	Scăzut	Mediu	Sporit	Scăzut	Mediu	Sporit	Scăzut	Mediu	
4	30	32	1	31	22	-	7	10	-	8	1	146

Din Tabelul nr. 5 reiese că 76 de răspunsuri atestă interesul scăzut pentru aceste probleme, deci 52% din participanții la studiu nu le percep ca „ardente” și doar 0,34 %(!) le apreciază ca beneficiind de interes sport.

Întrebarea nr. 7. *Considerați că este oportună abordarea dimensiunii de gen în educarea oamenilor?*

Tabelul nr. 6. Părerile privind oportunitatea abordării dimensiunii de gen în educație

URBAN				RURAL				N R	TOTAL
FEMEI		BĂRBAȚI		FEMEI		BĂRBAȚI			
DA	NU	DA	NU	DA	NU	DA	NU		
53	12	33	15	10	3	6	2	12	146

Au răspuns afirmativ 102 persoane, adică 82,19%.

Observăm că sunt și femeile care nu apreciază că dimensiunea de gen e binevenită în educație.

Întrebarea nr. 8. *Aduceți argumente în favoarea răspunsului: de ce „da” sau „nu” este necesar a sensibiliza populația asupra problemelor de gen.*

Cele mai numeroase argumente „pro” au fost că, abordarea dimensiunii de gen în educarea oamenilor :

- Ar duce la dispariția discriminării, a bazelor acesteia – 8 menționări;
- Ar preveni copiii în privința discriminării – 4 menționări;
- Perspectiva oamenilor s-ar schimba – 4 menționări;
- Ar îmbunătăți situația femeilor – 3, etc.

Cei care s-au pronunțat „contra” au argumentat că:

- Sunt alte probleme mai importante – 3 menționări;
- Nu ar folosi la nimic – 3 menționări;
- Nu e cazul – 2 menționări;
- Nu e un lucru de viață și de moarte – 2 menționări, etc.

Întrebarea nr. 9. *Este inclusă dimensiunea de gen în activitatea didactică din școli în mod curent?*

Tabelul nr. 7. Aprecieri privind existența actuală a dimensiunii de gen în activitatea didactică

URBAN				RURAL				N R	TOTAL
FEMEI		BĂRBAȚI		FEMEI		BĂRBAȚI			
DA	NU	DA	NU	DA	NU	DA	NU		
12	42	10	29	5	12	2	7	26	146

Majoritatea subiecților - 90, adică 61,64% consideră că nu se regăsește dimensiunea de gen în activitatea didactică din școli, 26 nu pot aprecia, iar 29 au răspuns afirmativ.

Întrebarea nr. 10. *Cum se pot asigura oportunități egale pe piața muncii și de promovare a persoanelor de ambele genuri?*

Această întrebare introduce și planul economico-social în discuție. Foarte multe non răspunsuri am înregistrat, anume 89(!) ceea ce ne dă mult de gândit. Dintre respondenți, destul de mulți nu au găsit vreo soluție – 11 recunoscând că *nu știu*, ba chiar 9 subiecți au fost de părere că *nu se pot asigura oportunități egale*, 1 - că nu e cazul, 1 că nu există discriminări semnificative. Dintre cei care au căutat să ne ofere sugestii, un număr de 12 au găsit calea *educației*, însă constatăm că ei fac confuzie între un aspect cultural și realitățile sociale.

Întrebarea nr. 11. *Cum poate fi stimulat parteneriatul de gen în școală și societate?*

Din păcate, doar 64 de persoane au răspuns, dintre care 20 au spus că nu știu cum poate fi stimulat parteneriatul de gen, 6 – că nu trebuie stimulat, nu e necesar, iar 1 că nici nu se poate. Totuși, un număr de 18 subiecți au sugerat că prin educație, alți 7 - prin implicarea în activități comune, iar 4 prin informare, se poate stimula acest parteneriat etc. Răspunsurile singulare nu le-am mai redat.

Concluzii

Fără a avea pretenția de a avea valabilitate generală, studiul nostru ne permite măcar conturarea unei imagini parțiale a realităților privind problematica de gen în societatea românească, pe baza datelor culese la nivel local.

- Problematika de gen nu e resimțită ca realitate acută, cel puțin momentan în societatea noastră.
- Într-o lume în care înfățișarea exterioară, „look”-ul este suprasolicitat, subiecții noștri nu au marșat pe frumusețe ca o caracteristică de prim rang, definitorie pentru vreun sex.
- Trebuie să ne pronunțăm cu mare atenție în privința discriminării de gen, atâta vreme cât există subiecți – bărbați și totodată femei – care trăiesc cu impresia că sunt favorizate femeile în societate.
- Dacă am primit sugestii în privința stimulării parteneriatului de gen în schimb subiecții nu prea găsesc modalități de asigurare a oportunităților egale pentru femei pe piața muncii și pentru promovare.
- Nu avem motive să inflamăm subiectul, dar trebuie să avem în vedere acțiuni programatice în domeniu.

Bibliografie:

1. Coman, Alina – *Stereotipuri de gen în discursul publicitar*, Ed. Economică, București, 2005;

2. Curic, Ina; Văetiși, Lorena – *Inegalitatea de gen: violența invizibilă*, Ed. Eikon, Cluj-Napoca, 2005;
3. Georgescu, Maria Ana – „Sex și gen”, *Sociologie*, Ed. Casa cărții de știință, Cluj-Napoca, 2005, pp.289-336.
4. Giddens, Anthony – „Gender and sexuality”, „Gender and stratification”, *Sociology*, Polity Press, Cambridge, 1993, pp.160-198, 229-232.
5. Grosu, Nicolae – „Discriminarea”, *Chintesența sociologiei*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 2008, pp.100-123.
6. Lips, Hilary – *Sex and gender*, Mayfield Publ.Company, London – Toronto, Fourth edition, 2001.
7. Zamfir, Cătălin; Vlăsceanu, Lazăr – *Dicționar de sociologie*, Ed. Babel, București, 1993.
8. *Dicționar de sociologie Larousse*, Ed. Univers Enciclopedic, București, 1996.
9. *DEX*, Ed. Univers Enciclopedic, București, 1998.